

ЕВРЕИ

1974.

Nicolae Esinencu

EVREII

ROMAN

Finalul romanului e unul simbolic. Petrache urmărește cu interes sporit pregătirile vecinilor, temându-se să nu plece „spurcații ăștia de evrei pe neașteptate”. Evreii pleacă noaptea, cu câteva mașini, luând cu ei și cadavrul Elvirei. În locul lor vin alți locatari, ruși...

Petrache așa și va rămâne cu numeroasa sa familie într-o cameră, pentru că rușii îi spun cu insolență: „Noi am luptat! Am eliberat pământul acesta!”

Cum în RSS Moldovenească n-a existat *samizdatul*, un roman cu o asemenea tematică explozivă n-avea cum să apară în 1974, și nici mai târziu.

Nicolae Esinencu este scriitorul care a iubit adevărul și literatura până la durere. Romanul *Evreii* e o demonstrație polemică (și acidă pe alocuri) a unor lucruri temerare, o imagine simptomatică a pulsionilor lumii interrriverane sub comunism, pânză epică ce configurează dimensiunea înzestrării deosebite a acestui scriitor cu identitate.

Anatol MORARU

CUPRINS

Argument de <i>Vitalie Răileanu</i>	5
În loc de prefață de <i>Ludmila Șimanschi</i>	7
Evreii	31
Nicolae Esinencu despre evrei și ceilalți sovietici de <i>Anatol Moraru</i>	124

realității istorice, dar și simultan și o reflecție obiectivă a societății, relevând preponderent aspectele duale, radical opuse ale unor realități etnosociale, dinamica luptelor dintre diverși reprezentanți sociali, etnici care urmăresc să ocupe poziții dominante, nu doar deconstruirea în plan ideatic a heterostereotipurilor etnice ca în textele postmoderne.

Ludmila Șimanschi,
doctor în filologie, conferențiar cercetător

Evreii pleacă în Israel și mereu se țin grămadă. Cum termină munca la serviciu, se caută, se întâlnesc, discută. Se adună în familii, prin curți, mulți se strâng direct pe băncile din parcuri. Dar ce e de făcut? Un loc mai mare nu au unde să se adune mai mulți, să poată discuta liber ce și cum, iar problema care îi frământă e mare!

– Ne cheamă patria!

Și asta nu e glumă! Patria te cheamă! Dar cu ce se ajunge acolo? Dar e adevărat că sunt așteptați acolo? Dar ce spun cei care au ajuns de-acum? S-au primit scrisori de acolo sau nu? Face de dus sau nu? Moscoviții, evreii moscoviți, pleacă sau nu? Leningrădenii pleacă sau nu? Odesiții s-au prins sau nu? Se permite multe bagaje să iei cu tine sau nu? Dar cu aurul?! Dar ce e cu studiile terminate aici? Dar ce e cu pensiile primite aici? Dar ce e cu cei care nu știu ebraica? Dar ce e cu evreii comuniști? Dar ce e cu acei care în pașapoarte s-au scris ruși, moldoveni, armeni, gruzini? Îi primește patria sau nu? Îi eliberează Uniunea Sovietică sau nu? Trebuie să plătească pentru mâncarea folosită aici sau nu? Studiile sunt plătite sau nu? Dar dacă nevasta nu vrea să plece? Dar dacă bărbatul nu vrea să se ducă? Dar dacă copiii se opun? Mai face să umbli la serviciu sau nu?

Mii de întrebări, mii de frământări, dar unde să le pui și cui?!

Și evreii se caută unul pe altul, se adună, pun întrebări și ascultă:

- Nu, serviciul deocamdată nu trebuie lăsat.
- Da, într-adevăr sunt așteptați acolo.
- Scrisori s-au primit foarte multe.

X

X

Еврейи плякэ ии израил ии ^{израил} се иии грамадэ. Кум термина мунка ла сервичу, се кауто, се ментилеск, дискуто, се адуне ии фамилии, прии куриш, мушэ се стринг директ песте скаунеле паркурилор. Дар че е де факт, уи лок май марэ ии ии уиде се се адуне май мушэ, се поате дискута дисер че ии кум, ар проблема каре ии фреминте е ма-ре!

- Че кяэ патрии!

Ии аста ну е шуга! Чарияс те кяэ! Чар кум се ажуине аколо? Дар е адеверат кэ сунт аитентатэ аколо? Дар че спун чей каре ау ажу де-ажум? Сау примит скрисорь де аколо сау ну? Фаче де дус сау ну? Московия, еврейи моско ии, плякэ сау ну? Ленинградени ии кэ сау ну? Одесияи сау прии сау ну? Се permite мулте багаже се ии ку тине сау ну?! Дар че ну аурум?! Дар че е ку студииле terminate аич? Дар че е ку пенсииле примите аич? Чар че е ку чей каре ну итлу сораниа? Дар че е ку еврейи коммунист? Дар че е ку ачей каре ии пашапорет сау скрис рушэ, леоненъ, молдовенъ, арменъ, грузинъ? Чи примите патрии сау ну? Чи оливеризэ униуна Советике сау ну? Требуе се платясе пенстру манкара фолосите аич сау ну? Студииле сунт платите сау ну? Дарк невеста ну ври се плече? Дарк бароатул ну ври се плече? Дарк копия се спун?! Ман фаче се умоле ла сервичу сау ну?!

Ии де интросорь, ии де фреминтерь, дар уиде се ле пуи ии куй?!

Ии еврейи се кауто униу не аиту, се адуне, уни интросорь ии аскулте:

- Пу, сервичул де-ономдате ну требуе леат...

- Че, интр"адвер сунт аитентатэ аколо...

- Скрисорь сау примит факте мулте...

- Фаче де дус...

- Плякэ ии московияи ии ленинградени, ии армения, ии гру-

- Face de dus.
  - Pleacă și moscoviții, și leningrădenii, și armenii, și gruzinii, și odesiții... de peste tot se pleacă!
  - Da, se permite de luat multe bagaje!
  - Și aur se permite!
  - Acte nu se dau pentru studiile terminate aici!
  - Referitor la pensii nu se știe nimic.
  - Cei care nu știu ebraica au să o studieze acolo!
  - Dacă te-ai înscris în pașaport rus, nu mai ești evreu!
- Legea nu-i eliberează.

- Dacă nevasta nu vrea să plece, poate pleca bărbatul singur!

- Dacă copiii nu vor, asta e mai rău... Dar au fost cazuri că și așa au plecat.

Dar nu la toate se poate de găsit un răspuns, la un răspuns primit ră sare altă întrebare și tot așa. Zeci de întrebări, sute, mii:

- De ce...?
- De ce...?
- De ce...?
- De unde eu să știu?
- Să ne ducem să-l întrebăm pe cutare?
- Am fost! Nici el nu știe!
- Să ne ducem la...
- Să mergem!

Și se adună! Cei din orașelele mici trimit delegații în orașelele mai mari pentru informații, cei care se întorc sunt pe loc înconjurați. Dar mai există și organizațiile lor tainice, sioniste:

- Nu vă prea adunați că bate la ochi!
- Așteptați instrucțiuni!
- Cu toții trebuie să plecăm!

– Uniunea Sovietică e o țară care ne-a stricat limba, viața...

- Trebuie să ne ajutăm unul pe altul!
- Patria-mamă ne așteaptă!
- Pe cei care se mai îndoiesc îi așteaptă blestemul!
- Sângele nostru a fost și trebuie să rămână pur!
- Străduiți-vă la locul de muncă să aduceți câte mai multe neplăceri... Șantajul să fie folosit pe larg!
- Nu uitați că patria vă așteaptă ca pe niște adevărați eroi!

– Trebuie de plecat chiar și din rândul comuniștilor!
Cum să stai în casă? Dar cum să nu mai întrebi și pe altcineva ce și cum? De ascultat Vocea sau nu? De ascultat ce spun sioniștii, organizațiile locale de sioniști sau nu?

Dar nici în parc nu se mai poate de stat, prea este bătător la ochi, cine a spus să fie mai atenți a avut dreptate. Cum stăteau ieri mai mulți evrei, printre care și Gherșcovici, și Abram, și Șmeli, stăteau și discutau pe una dintre băncile parcului, cât pe ce să dea de dracu'! Se apropie un rus beat și unde strigă:

– Care vrea să-l strâng de gât?!

Da, trebuie să fie atenți. Acum ca nicicând trebuie să fie atenți.

– Nimeni nu știe ce poate izbucni! zice Gherșcovici și-i îndeamnă pe vecinii săi spre casă.

Un singur lucru le este clar tuturor: până la urmă vor trebui să plece cu toții!

* * *

Dar în curte situația nu este mai bună. Din cele cincisprezece familii câte se numără în curte, zece sunt de evrei, trei familii de ruși și două de moldoveni. Dar patru familii de evrei de-acum au plecat, în locul lor au venit

niște familii de ruși, ofițeri în retragere, așa că echilibrul în curte s-a schimbat. Acum sunt șase familii de evrei, șapte de ruși și două familii de moldoveni! Acum echilibrul s-a schimbat și evreii ar fi bine să fie mai precauți! Unde mai pui că ai în curte un asemenea bețiv ca rusul de Hudeakov!

– Eu vă cunosc! Eu pe toți v-aș împușca! strigă el. Evrei căcăcioși! Trebuia să vă lăsăm să vă căsăpească Hitler pe toți!

N-are încotro Moșcu, n-are încotro Gherșcovici, n-are încotro Abram... trebuie să fie mai atenți, cel puțin măcar atunci când Hudeakov e beat!

Se retrag prin case, se adună pe rând la fiecare și discuțiile continuă.

– Eu mă duc să depun actele!

– Dar Grișman de acum le-a depus. Așteaptă viza!

– Tu ce zici, Abram?!

– De ce vă temeți?! De ce să stăm închiși în casă?! strigă Grișman. Cine are dreptul să pună mâna pe mine?! Vă asigur că nimeni n-are să îndrăznească să pună mâna pe mine! Ei înșiși se tem de put! Știi, cum numai o să fie cineva bătut, îndată o să depunem și mai mulți cererea de plecare. Rusul acum tremură că...at! Chiar să-i treceți cu degetul murdar pe lângă nas, n-o să zică nimic. Și pentru confirmare, Grișman se repede în prag și strigă:

– Ei, care vrea să mă bată?

Și se întoarce:

– Ați văzut! zice el. Trebuie să umblăm liber... suntem evrei!

Și restul evreilor se mai învionează, ies prin curte, uită pentru un timp de Hudeakov. Desigur dacă Hudeakov nu-i iar beat!

Dar Hudeakov nu-i totdeauna beat. Se întâmplă să fie și treaz, e om în etate, are o familie mare, înghesuită în două camere, și câteodată spune lucruri la care face să te gândești:

– Niciodată n-am să uit prin câte am trecut. Nicicând n-am să uit acea întâlnire de lângă Moscova... Noi, băieți tineri, ruși de lângă mame și frați, băieți de optsprezece ani, eram duși în mașini spre linia întâi, spre front, dar, pe alături, băieți de aceeași vârstă cu noi, în alte mașini, erau duși în spatele frontului și numai de-atâta că erau evrei!

În asemenea clipe ochii lui Hudeakov sunt triști, fața trasă, glasul tremurat.

– Când la un pas de mine, neamțul l-a secerat din automat pe fratele meu, în clipa ceea în fața ochilor mei au apărut acele mașini cu evreii tineri care se îndepărtau spre spatele frontului.

Și ochii lui Hudeakov iar se întunecă, fața devine ca de fier, vocea se face ca și în momentele când e beat:

– Dați-mi un automat că-i împușc pe toți! Până la unul!

Dar mai este nevasta în jur, dar mai sunt vecinii, prietenii mai sunt, și-apoi sunt organele, legea, care nu spun deocamdată nimic despre cum ar trebui să se poarte cu evreii care pleacă. Și Hudeakov din nou se liniștește, se așază, fața îi devine calmă, privirea mai moale, dar tot tristă rămâne:

– Aveam în batalionul meu un omulean încă destul de tânăr, dar rupt de *cihotcă*¹, făcea omul câțiva pași și începea să tușească, tușea până începea să verse sânge. „Ce ai, Petea?” îl întrebam. Și el îmi spunea: „Tuberculoză!” „D-apoi cum te-au luat pe front?” îl întrebam. „Uite așa m-au luat!” Mă uitam în actele omuleanului, totul era

¹ *Cihotcă* – tuberculoză pulmonară.

în ordine, scris negru pe alb – sănătos tun! „Păi, cum s-a întâmplat asta, omule?” îl întrebam eu. Dar el atunci, sărmanul, numai dădea din cap: „Asta mi-a făcut-o vraciul Blițman cu fratele său, și gata. Au mai pățit-o și alții din satul nostru la fel. Cu alte neamuri de-ale lui Blițman”. „Cum așa, omule?” îl întrebam eu că nu pricepeam nimic și nimic nu puteam să fac pentru dânsul, era timp de război, se împușca din toate părțile, cine mai putea să se ducă să ridice cazul?! Și el îmi spunea: „Uite, așa! Blițman spunea cine e bun de luptă și cine nu, căci el era vraciul comisariatului. Se uita la trupul tău, asculta plămânii tăi, dar boala ta o scria în actele fratelui său sau ale rudelor sale, ale evreilor. Tu erai sănătos tun și trebuia să pleci pe front. Uite cum am nimerit eu aici!” Și tușea sărmanul, tușea până cădea, se scula și iar pornea la atac, până într-o zi au plesnit plămânii cu totul în el! Și Petea a rămas pe front, dar acel frate al lui Blițman, Blițman și rudele sale nu! Unde e dreptatea, fraților?!

* * *

Nici apartamentele evreilor din curte, nici cele ale rușilor nu sunt cine știe ce, însă chiar așa cum este apartamentul lui Petrache nu se mai poate. Toate casele din curte sunt vechi, nu-i vorbă că ar vrea Petrache un apartament mai bun într-o casă mai nouă. Nu. E vorba de apartamentul în care trăiește acum. Are o cameră veche într-o casă veche. Cea mai veche casă din curte!

– Cum să trăiești așa?! zice de fiecare dată Petrache când se trezește și se uită la tavanul crăpat în toate părțile ca o hartă. Nu, chiar azi mă duc la JĂK!

¹ JĂK (rus. ЖЭК) – Întreprindere Municipală de Gestionare a Fondului Locativ.

Și se duce.

– Vi s-a spus, reparație la dumneata nu se va face.

Casa e în planul de demolare. N-avem de gând să consumăm bani în zadar.

– Bine, dar pe mine mă plouă!

– Dar cu ce te putem ajuta noi?!

– Bine, dar de-acum de șaptesprezece ani tot îmi spuneți că o demolați și n-o mai demolați odată!

– Dar cu ce suntem noi de vină că planurile se schimbă?! Ni se indică de sus să curățăm alt sector al orașului, facem ce ni se cere. Așteptați și dumneavoastră rândul. Dar dacă nu vă place, n-aveți decât să vă duceți la comitetul orașenesc să cereți să vi se dea un apartament nou!

– Am fost și nu o dată! Poate de sute de ori! Poate chiar de mii! Am și uitat numărul de câte ori am fost. Și singur, și cu nevasta. Cu nevasta și cu copiii. În zadar.

– Crezi că ești numai dumneata?!

– Dar eu sunt invalid de război!

– Dar sunt mai calici decât dumneata!

– Avem patru copii și cu noi doi, eu și nevasta, suntem șase într-o cameră de optsprezece metri pătrați. Nici tu bucătărie, nici tu coridor ca lumea. O cameră cu un coridorăș, unde e plita și gura sobei. Așa nu se poate! Am să mă jelui și mai sus!

– Jeluie-te!

– Dar cui?! Măcar dacă am ști când o să le demoleze.

– V-am spus... curând.

Lacrimile soției și ale copiilor n-au ajutat, nici înjurăturile lui Petrache.

– Cum, dracu', să nu bei câte un pahar de vin, când ești în oraș și te gândești că trebuie să te întorci în beșitoarea asta?!

Când s-a măritat fata lui mai mare, Cristina, a crezut că e aproape de fericire.

– Dacă nu ne-a ajuta fabrica, n-o să aibă încotro comitetul orașenesc! Știu că n-o să ne lase să trăim și mai departe împreună: fata cu bărbatul ei să trăiască cu noi, sunt copiii aici!

– Dacă măcar le-ar da și lor un colț, că, de, noi..., spera Sanda ca o mamă ce este.

Fabrica a spus că nu-i poate ajuta cu nimic. Le pare rău că nu poate. Sunt muncitorii ei: și Petrache, și Sanda, și Cristina, ba chiar și bărbatul Cristinei e tot muncitor de fabrică. Dar, vai, nu are cu ce-i ajuta. Atât poate să le dea – o scrisoare sau să intervină cu un telefon.

– Poate dați și una, și alta?!

– Cu plăcere, făcu și una, și alta directorul fabricii, care, deși nu e moldovean, dar e om înțelegător.

Nici cu telefonul n-a ieșit nimic, nici cu scrisorica.

– Bine, dar mi s-a căsătorit fata!

– Și cu ce suntem noi de vină. Mai așteptați!

– Cum să așteptăm, când fata acum n-are unde dormi, în noaptea asta. Suntem o casă de copii.

Nimic, nimic, nimic.

A fost nevoit să vină acasă cu ginerele și să adune niște paturi aruncate prin saraiuri încă de prin timpul războiului, să le monteze ca prin cazărmile ostășești... unul peste altul. Cum erau șapte, se cereau șapte paturi, dar unde să pui într-o așa cămăruță șapte paturi?!

Au pus numai patru, două peste două. Aurel și Scridonaș au fost puși într-un pat, Olguța singură într-un alt pat, iar cele două rămase – unul pentru Sanda și Petrache, iar altul – pentru Cristina cu bărbatul ei! Dar sunt acestea paturi?! Pătulețe! La o creșă și sunt mai mari!